

Maryla Hopfinger, Stefan Żółkiewski

Kamila Rudzińska (17 lipca 1943 - 4
kwietnia 1975) [nekrolog]

Pamiętnik Literacki : czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce
literatury polskiej 66/4, 271-274

1975

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

V. K R O N I K A
Z M A R L I

Pamiętnik Literacki LXVI, 1975, z. 4

KAMIŁA RUDZIŃSKA
(17 lipca 1943 — 4 kwietnia 1975)

Rozwój badań nad polską kulturą literacką, problematyką socjologii literatury i społecznej komunikacji literackiej w ostatnim dziesięcioleciu wiele zawdzięcza talentowi badawczemu i osiągnięciom naukowym Kamili Rudzińskiej, mimo że prace jej przerwała przedwczesna śmierć.

Kamiła Anna Rudzińska urodziła się w Kielcach, z Zenaidy i Tadeusza Januchtów. Po maturze (1960) rozpoczęła studia polonistyczne na Uniwersytecie Warszawskim i odtąd zamieszkała na stałe w Warszawie. Stopień magisterski uzyskała w 1965 r. na podstawie pracy *Kultura i sprawiedliwość społeczna. Geneza i antynomie świadomości kryzysu kultury w pismach S. I. Witkiewicza*. W latach 1962—1968 studiowała też socjologię, uzyskując absolutorium; w 1968 napisała rozprawę *Symbol i kultura. (Teorie działalności symbolicznej człowieka w antropologii kulturalnej)*.

W roku 1965 wyszła za mąż za Romana Rudzińskiego.

Pracę zawodową rozpoczęła w 1965 w Instytucie Badań Literackich PAN. Od 1966 do 1968 r. publikowała w „Kulturze i Społeczeństwie” recenzje i sprawozdania z badań. W okresie 1967—1969 była starszym asystentem i sekretarzem naukowym samodzielnej Pracowni Badań Kultury Współczesnej PAN. Od kwietnia 1969 powróciła do IBL i została sekretarzem naukowym Pracowni Badań Kultury Literackiej. W grudniu 1972 uzyskała tytuł doktora nauk humanistycznych na podstawie studium *Artysta wobec kultury. Dwa typy autorefleksji literackiej: ekspresjonści „Zdroju” i Witkacy*. Od 1973 pełniła obowiązki adiunkta. Na przełomie 1973/74 przez pół roku przebywała w Paryżu jako stypendystka, potem przez kilka miesięcy z mężem we Frankfurcie nad Menem, gdzie prowadziła badania nad awangardą zachodnioeuropejską i jej losami. Po powrocie do kraju pracę w IBL łączyła z wykładami z teorii kultury na Wydziale Filologicznym UMCS w Lublinie.

Zawsze wrażliwa na autentyczne wartości artystyczne, Kamila Rudzińska zdobyła w ciągu studiów i lat pracy rozległą erudycję w zakresie literatury pięknej, zwłaszcza XX wieku, polskiej i obcej. Jej literackim mistrzem od czasów studenckich był i pozostał Witkacy. Interesowała ją jednocześnie teoria i socjologia literatury oraz antropologia i teoria kultury. Kształtowała się intelektualnie w kręgu lektur zarówno wywodzących się z XIX-wiecznej tradycji marksistowskiej i skupiających uwagę na społecznych funkcjach literatury, jak też z najnowszych poszukiwań zorientowanych na badania systemowe, na stosowanie metod będących uogólnieniem myślenia językoznawczego w zakresie poznawania procesów i mechanizmów całej kultury, zwłaszcza problemów komunikacji społecznej, obiegów społecznych wartości, w tym artystycznych, ale oglądanych zawsze w kontekście całych swoistych kultur danego czasu i miejsca. W rozwoju naukowym Kamili Rudzińskiej ważną rolę odegrały książki Lévi-Straussa, studia Jakobsona, monografie Bachtina, gruntownie poznana i krytycznie przemyślana współczesna socjologia literatury od Lukácsa poczynając. W świadomości badaczki myślenie teoretyczne, w którym umiała być tak precyzyjna i sprawna, zawsze łączyło się z aktualną praktyką społeczną. Formułowała problemy teoretyczne z myślą o racjonalizacji uczestnictwa w kulturze i polityki kulturalnej. Była wierną spadkobierczynią najlepszej tradycji radykalnej inteligencji polskiej, rozumiejącej sens i drogi postępu społecznego.

Zakres badań Kamili Rudzińskiej obejmował problemowo przemiany całej kultury w. XX, zwłaszcza zagadnienia statusu literatury i społecznych ról pisarzy. W zespole osób pracujących w ostatnim dziesięcioleciu nad kulturą literacką zajmowała odrębne miejsce. Interesowała ją nie doceniona przez innych problematyka samoświadomości pisarzy dotycząca wyborów ich ról społecznych, refleksja metakulturowa pisarza jako jednostki, złudzenia lub odkrycia samoświadomości odnoszącej się do funkcji dzieła w kontekście zmistyfikowanego lub przenikliwego rozpoznania kultury i jej mechanizmów oraz przymusów wobec twórczości. Chciała wiedzieć, jak dzieło funkcjonuje, co znaczy, jakie wytwarza napięcia społeczne w konkretnych, rozpoznawalnych, zmiennych nieprzypadkowo układach wzorów i postaw, w kleszczach komunikacyjnych mechanizmów, w stałych konfliktach między tradycją, systemami znaczącymi, konwencjami a swobodą artysty.

Jej stosunek do sztuki był osobisty, potrafiła solidaryzować się z wybranymi manifestacjami artystycznymi.

Głęboko studiowała spory o kulturę masową. Dostrzegła w kulturze współczesnej postępy demokratyzacji i niebezpieczeństwa manipulowania jej uczestnikami. Wnikliwie badała różne aspekty „wszystkożerności kultury masowej”, która potrafi odebrać wartość każdej awangardzie,

protestowi, niepokojom, „oswajając” je i uzwyczajniając. Dlatego też odnosiła tematy swych studiów do sfery konfliktowych wyborów wartości. Myślenie i postawa Witkacego były jej bliskie. Ekspresjoniści „Zdroju” jako „kapłani absolutu” wywoływali dystans i niezgodę. Ta postawa wartościująca cechowała wszystkie prace Rudzińskiej, tak bardzo przecież teoretyczne. Swoją rozpoczętą rozprawę habilitacyjną zatytułowała: *Problemy społecznego funkcjonowania awangardy artystycznej w pierwszej połowie XX wieku*. Awangarda — był to bowiem dla niej i problem losów społecznych, i problem wyboru wartości.

Nie zdołała zrealizować tych zamierzeń.

K a m i l a R u d z i ń s k a

Dzisiaj widać szczególnie wyraźnie, jak rozległe były studia Kamili Rudzińskiej, jak trwale zarazem zainteresowania. Myślenie o kulturze i sposób bycia w świecie splatały się integralnie, konsekwentnie. Nieustanny niepokój samokrytyczny, stale ponawiana samokontrola łączyły się z potrzebą intelektualnej konfrontacji. Aprobata ze strony najbliższych nie wystarczała. Pobyt w Paryżu i we Frankfurcie, wykłady i zajęcia ze studentami miały wartość takiego sprawdzianu. Między powagą a śmiechem, ironią a autoironią toczył się jej dyskurs ze sobą, przyjaciółmi, światem, to zaś, jak żyła i nad czym pracowała — tworzyło niepodzielną całość.

Z ducha Nałkowskich i Krzywickich wywodziła się jej wrażliwość społeczna, potrzeba sprawiedliwości, tolerancji, wstręt do kompromisów i niewierności wobec zasad. Była człowiekiem odważnym, na którego można liczyć, pełna życzliwości dla innych, gotowa do działań bezinteresownych, rozumiejąca społeczną wagę przyświadczenia wybranym wartościom.

Odszedł od nas człowiek pełen uroku, obdarowujący przyjaźnią i w naturalny sposób budzący dobre uczucia dla siebie, człowiek mądry i pełen poczucia odpowiedzialności, głęboko związany z najlepszymi tradycjami naszej kultury.

Bibliografia prac Kamili Rudzińskiej

Działalność strukturalistyczna Mieczysława Porębskiego. [Rec.: M. Porębski, *Granica współczesności. Ze studiów nad kształtowaniem się poglądów artystycznych XX wieku.* Wrocław 1965]. „Kultura i Społeczeństwo” 1966, nr 2, s. 193—199.

Socjologia literatury w kontekście badań nad kulturą masową. (Spotkanie robocze). Jw., 1967, nr 3, s. 191—194. Przedruk: *The Sociology of Literature in the Context of Research on Mass Culture.* „The Polish Sociological Bulletin” 1968, nr 1.

Pracownia Badań Kultury Współczesnej. (Próba rekapitulacji dorobku). „Kultura i Społeczeństwo” 1968, nr 2, s. 179—181.

Badania semiotyczne. Jw., s. 213—218.

Kurs „modoznawstwa” ogólnego. [Rec.: R. Barthes, *Système de la mode.* Paris 1967]. Jw., nr 3, s. 268—272.

Symbol i kultura. (Teorie działalności symbolicznej człowieka w antropologii kulturalnej). 1968. Maszynopis powielony, ss. 39.

Pisarz wobec kultury masowej. (Wybrane problemy polskiej autorefleksji literackiej lat 1956—1966). W zbiorze: *Problemy socjologii literatury.* Pod redakcją J. Sławińskiego. Wrocław 1971, s. 311—334.

Artysta wobec cywilizacji: antagonizm czy harmonia? W zbiorze: *Problemy literatury polskiej lat 1890—1939.* Seria 1. Pod redakcją H. Kirchner i Z. Zabickiego przy współudziale M. R. Pragłowskiej. Wrocław 1972, s. 415—464.

Pisarz i twórczość w komunikacji literackiej XX w. W zbiorze: *O współczesnej kulturze literackiej.* Pod redakcją S. Żółkiewskiego i M. Hopfinger. T. 2. Wrocław 1973, s. 7—41.

Artysta wobec kultury. Dwa typy autorefleksji literackiej: ekspresjoniści „Zdroju” i Witkacy. Wrocław 1973, ss. 142.

Awangarda a kultura masowa. W zbiorze: *Społeczne funkcje tekstów literackich i paraliterackich.* Pod redakcją S. Żółkiewskiego, M. Hopfinger i K. Rudzińskiej. Wrocław 1974, s. 115—142.

Nowa sztuka i kultura masowa. „Literatura” 1974, nr 46.

[Wspólnie z R. Rudzińskim] *S. I. Witkiewicz: historia i groteska.* W zbiorze: *Problemy filozofii historii.* Pod redakcją J. Litwina. Wrocław 1974, s. 169—196.

Maryla Hopfinger, Stefan Żółkiewski